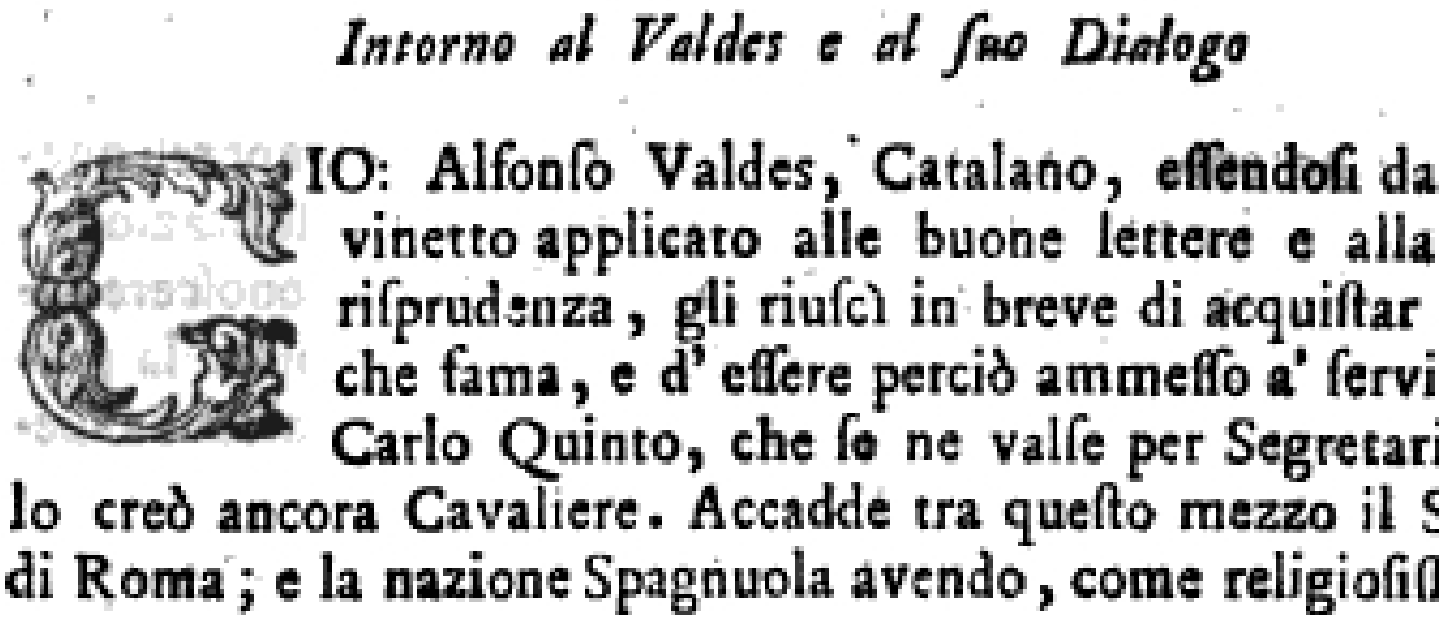

El misteri dels germans Valdés

Autor: Raimon Balagué
Data de publicació: 04-04-2012

Davant les múltiples catalanades i catalanismes que l'Alfonso de Valdés deixa als seus llibres, en Raimon Balagué ha mirat d'aprofundir una mica més en la biografia i l'obra d'aquest humanista i s'ha trobat que al segle XVIII, l'erudit italià Piero Antonio Serassi ja va afirmar que era català.

Alfonso de Valdés i el seu germà Juan han estat considerats pels historiadors de la literatura com dos dels escriptors més importants del primer terç del Segle d'Or castellà. Llegint atentament el Diálogo de las cosas acaecidas en Roma y el Diálogo de Mercurio y Carón d'Alfonso de Valdés vaig detectar algunes possibles catalanades, certs errors de traducció, gran abundància de CD sense preposició (Si un príncipe quiere castigar su vasallo), expressions del tipus i con ella he vivido más a mi sabor que un Pápa, no sabía qué hacer ni a qué parte se tornar o a la fin, después de haber muchos días en esto pensado. També vaig notar l'alternança de formes castellanes i catalanes (Francia/França), que els noms d'alguns sants i reis de vegades apareixen en castellà (Francisco, Cristóbal) i d'altres en català (Joan, Joseph).

Tot això em va portar a mirar-me detingudament la biografia dels germans Valdés (oficialment nascuts a Cuenca: Alfonso cap al 1490 i Juan cap al 1510) per veure què n'havien dit els estudiosos. Alfonso de Valdés va ser secretari de l'emperador Carles V i Juan de Valdés ocupà algun càrrec oficial a la Roma de Climent VII. Les notícies dels seus primers anys són minses en el cas de Juan i inexistents en el cas d'Alfonso. Però el que crida més l'atenció és que la majoria de les seves obres en castellà no són editades fins al segle XVIII i, a més, cap dels il·lustrats de l'època sembla tenir clar quines obres són d'un germà i quines de l'altre. Aquesta confusió continua al segle XIX i arriba a tal punt que el 1860, Luis de Usoz edita els dos diàlegs d'Alfonso de Valdés sota el nom del seu germà. Tanmateix, és gràcies a aquest filòleg peruà i a la seva edició del 1850 del Diálogo de la lengua de Juan de Valdés que hem pogut obtenir nous indicis sobre la identitat d'ambdós germans. Al pròleg de l'edició, fent esment a les informacions biogràfiques aportades un segle abans per l'erudit italià Piero Antonio Serassi, Usoz afirma:

"Malas son las noticias que el abate Serassi tenía respecto a Valdés i sobremanera inexactas i confusas […]. Lo que choca al pronto en el abate italiano no es, el que haga a Valdés catalán, sino que le llame Juan Alfonso cuando tenía a la vista la carta de Alfonso de Valdés i la respuesta del Castiglione […]. Le hizo catalán además, según pienso, por saber que Juan de Valdés fue a Roma con Adriano VI, el cual antes de ser Papa, se intitulaba Arzobispo de Tarragona i Cardenal de Tortosa; i supuso que quien iba á Roma de camarero de un Papa, prozedente de Cataluña, sería catalán"1.

El que ens aporta Usoz és realment interessant perquè, a banda de posar-nos sobre la pista de la possible catalanitat d'Alfonso de Valdés, ens fa saber que la confusió era tan gran que en Serassi, que el 1769 va editar la correspondència de Baldassar Castiglione, tot i tenir accés a les cartes d'Alfonsos de Valdés, el rebateja com a Giovanni Alfonso, com si tots dos fossin la mateixa persona:

"Joan Alfons Valdès, Català, havent-se aplicat des de ben jove a les bones lletres i a la jurisprudència, aconseguí en breu de tenir alguna fama i per això fou admès al servei de Carles V, el qual se'n valgué com a secretari i, fins i tot, el féu cavaller. Entre mig d'això s'esdevingué el saqueig de Roma; i la nació espanyola (religiosíssima) havent sentit aquell gran horror, que mereixia un excés tan gran, no es pogué estar de donar la culpa no només als Capitans de l'Exèrcit, sinó també, en part, a l'Emperador: En Valdès, per tal de fer mèrits davant la Cort, començà a escriure un pèssim diàleg en el qual, per defensar l'Emperador i excusar els capitans i els soldats, digué mil calúmnies del Papa i dels clergues i gairebé lloà la profanació dels temples i el menyspreu per les relíquies i per les imatges i no explicà en absolut totes aquelles violències i sacrilegis que van ser comesos en aquest encontre" 2.

És evident que tot i el canvi de nom, el Valdés que trobem en aquest text és Alfonso, el secretari de l'emperador Carles V, cosa que ens corrobora que el Valdés diguem-ne absorbit o esborrat va ser en Juan.

En un estudi futur molt més exaustiu interaré aprofundir en aquests i en molts d'altres aspectes que ni tan sols he esmentat. Però, de moment, sembla prou versemblant plantejar la possibilitat que un personatge que fa catalanades quan escriu, de qui no se sap res des del seu naixement fins que entra al servei de l'Emperador, de qui un italià del segle XVIII ens diu específicament que era català quan (atès que el 1769 ja feia més de cinquanta anys que Catalunya havia perdut tota autonomia política) hagués pogut dir perfectament que era espanyol i que l'obra del qual és confosa sistemàticament amb la del seu germà (s'ha dit que eren bessons, i Erasme de Rotterdam els anomenava gemelli), no hagués estat, com diu la història oficial, un il·lustre ciutadà de Cuenca.

Raimon Balagué

1 LUIS USOZ, Diálogo de la lengua (tenido azia el Año 1533); Imp. J. Martín Alegría, Madrid, 1860, p. 47.

2 SERASSI PIERANTONIO, Lettere del conte Baldessar Castiglione, Padova, 1769. p. 169.